

Vzpomínky na neurology, s nimiž jsme rádi spolupracovali

Předneseno na 24. českém a slovenském neurologickém sjezdu, Hradec Králové

V Hradci Králové se v listopadu 2010 konal 24. celostátní neurologický sjezd, ale vlastně poprvé zde byl sjezd České a Slovenské neurologické společnosti.

V Hradci jako první v republice vznikla neurochirurgická klinika, a to v roce 1952. Rudolf Petr, tehdy asistent chirurgické kliniky, se od roku 1948 po návratu z 1,5leté stáže v USA začal věnovat výhradně neurochirurgii. Brzy jsem mohl být při tom. Byl také prvním habilitovaným docentem na hradecké LF. Stojí za zmínku, že již v roce 1937 Bedrna (jako první ve střední Evropě) operoval výhřezy meziobratlových destiček. Tehdy to jeden z význačných chirurgů nazval „hradeckou nemocí“. Dnes už lidé přicházejí s „plotýnkou“, tehdy mívali „išias“ nebo „hexenšus“.

Rudolf Petr (1912–2003), Zdeněk Kunc (1908–1985) a Jozef Žucha z Bratislavy (1909–1964) (obr. 1) byli zakladateli nejprve neurochirurgické komise, pak společnosti za účasti Bohumila Zapletala z Olomouce a Oty Gotfrýda z Brna.

Petr viděl, že k neurochirurgii je nezbytná znalost neurologie a to vedlo k blízkým vztahům s ní. To je pro nás teď také důvod k tomu, abychom vzpomněli na neurology, s nimiž jsme v dávných dobách měli úzké kontakty. Přitom využíváme 60 let působení na neurochirurgii i to, že jsme mezi teď již nemnohými pamětníky. (Patřil by k nim i Pavel Nádvorník, který nyní sídlí v Bratislavě).

V úplných začátcích s Petrem spolupracovala dr. Mazačová-Procházková. Jejího manžela před lety zastřelil psychiatrický pacient.

Pak nastoupil jako šéf neurologické kliniky prof. Václav Piřha (1908–1974) (obr. 2). Přišel z Hennerovy kliniky. Byl v pravém smyslu osobnost, a to nejen svým rozhledem, vystupováním, ale i postavou. Věnoval velkou pozornost alokortexu z neurologie a dodnes si pamatují jeho základní otázky. Piřha byl také kritickým oponentem našich habilitačních prací, a když jsem v Karolínu 1993 přebí-

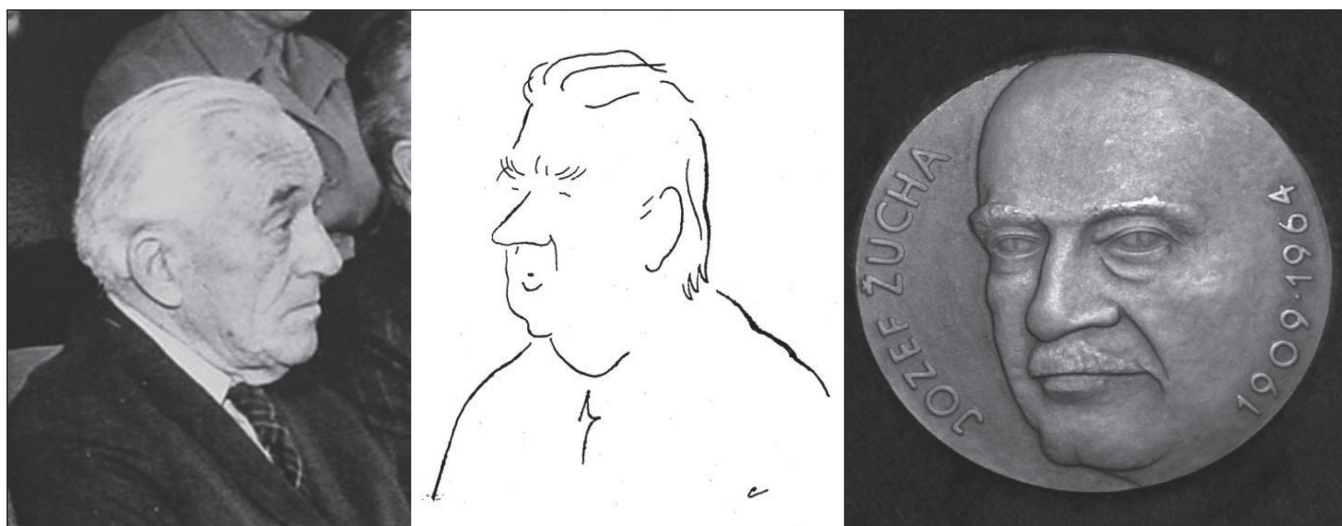
R. Malec, M. Kroó, J. Náhlovský, S. Řehák

Neurochirurgická klinika
LF a FN Hradec Králové

ral dekret z rukou tehdy ministra školství Piřhy, dovolil jsem si to připomenout a on mi hned odpověděl, že to byl jeho strýček.

V době studií nás na praktika měl i asistent Bedřich Roth, který pak přešel do Prahy a stal se předním odborníkem spánkových poruch. Do tajů neurologie mě zasvěcoval doktor Ladislav Veselý, otec přednostky rehabilitační kliniky doc. Vlasty Tošnerové. Zabýval se Freudovým učením a hypnózou (s tím mě ale neseznámil). Prof. Piřha v roce 1951, při zřízení VLA, odešel do Plzně, později působil ve Výzkumném ústavu psychiatrickém v Praze-Bohnicích a pak vedl Neurologickou kliniku v Martině.

Spolu s Piřhou odešla do Plzně doc. Marie Fišarová, s níž jsme velice úzce



Obr. 1. Zdeněk Kunc, Rudolf Petr, Jozef Žucha.



Obr. 2. Václav Piřha.

spolupracovali a která k nám pravidelně docházela. Později se zaměřila zvláště na dětskou neurologii a z Plzně přešla na primariát do Strakonice.

U prof. Piřhy byla i doc. Zdeňka Menšíková (obr. 3), vynikající zejména v EEG, která přišla na naši kliniku a plně rozvinula EEG laboratoř. Již časně jako první u nás se podílela na využití elektrokortikografie při operacích. Náš přítel Vladimír Škorpil se věnoval EMG. Odešel do Prahy, pak do Švýcarska a dr. Petáková-Nebudová se přesunula do Ústavu pro doškolování lékařů. Na neurologii k Piřhovi nastoupil začátkem roku 1950 i první ze spoluautorů. Záhy přešel k Petrovi a stal se naplno neurochirurgem s třemi atestacemi.



Obr. 3. Zdeňka Menšíková.

Po Piřhovi přišel z Olomouce prof. Miroslav Šercl (1908–1972) (obr. 4), sice tehdy voják, ale muž velmi vlídný a přístupný. Mimo jiné věnoval pozornost mozkovým postižením po boxu. S Petrem zpracovávali diagnostiku a léčbu nitrolebních aneuryzmat.

S ním na neurologii působili dr. Jaroš, Bartoušek, Zdráhal, Kovařík, Lipčík, doc. Dagmar Jechová (s bezprostředním osobním vztahem k naší klinice). Po Šerclovi, který statečně odolával lymfogranulomu, vedl zdejší neurologickou kliniku Saša Nettel, pak Vlastimil Kyrál, který se zabýval zvláště elektrodiagnostikou a posléze donedávna Gerhard Waberžinek, jehož oblíbeným tématem byla migréna. Na

neurologické klinice působil i doktor Josef Lichý, s nímž jsme živě spolupracovali na poli dětské neurologie. Miroslav Šercl ml. je vedoucím neuroradiologem a jsme ve stálém těsném kontaktu. Z neurologie k nám přišla i dr. Jana Němečková, která dále rozvíjela EEG laboratoř. Věnovala se nemocným na oddělení i na ambulanci, ale také pod patronátem prof. Němečka neurohistologii, obzvláště rychlým biopsiím a likvorové cytologii.

V časných dobách u nás na klinice stážívali další naši dobří přátelé. Kamil Kříž, pozdější primář v Náchodě, a Aleš Ošťádal, velmi svědomitý a skromný, který se ujal neurologie v Havlíčkově Brodě. Fatické poruchy u našich pacientů studovali psychiatři Oldřich Bureš, který pak odešel do Havlíčkova Brodu, a doc. Vilém Pelikán.

S akademikem Hennerem (1895–1967) (obr. 4), kromě několika pražských seminářů, jsme měli příležitost se setkat, když přijal pozvání na náš seminář o mozkových cévách. Tehdy se velmi pochvalně vyslovil k našim sdělením. Předsedal pak v roce 1956 neurologickému sjezdu v Lázních Jeseník, kde se poprvé promítal náš 3/4hodinový film o mozkových aneuryzmatech.

Z Hennerovy kliniky vyšla řada neurologů, vrstevníků Petra – byli o jednu generaci starší než my. Nejbližší vztah jsme měli s profesorem Janem Jiroutem (1912–2001) (obr. 5), výborným neurologem, ve své době vynikajícím neuroradiologem a noblesním člověkem. Troufám si říci, že jsme měli přátelský vztah. Napsal Encefalografii v roce 1948 a v roce 1953 Obecnou neuroradiologii a v roce 1956 dvojdielnou Speciální neuroradiologii. Podrobně se zabýval pneumoperimyelogií.

A tady mi dovoďte malou odbočku kvůli největšímu zlomu, který nastal v neurologii za doby našeho působení (kladívko zůstalo kladívkem). Bylo to zavedení CT a později MR. CT se ze začátku říkalo emisicaner – EMI podle výrobce Electric Musical Instruments. U nás byl v roce 1975 přičiněním radiologů, zvláště Leoše Steinharda, instalován první CT přístroj v republice. Zmínuje se o něm i neuroložka a spisovatelka prof. Valja Stýblová v knize a pak ve filmu Skalpel, prosím, kde zřejmě profesor Kunc jede s pacientem do Hradce. U nás se neuroradiologií významně věnoval doc. Zdeněk Černochoch a v Americe se pro CT školil



Obr. 4. Kamil Henner, Ivan Lesný, Miroslav Šercl.



Obr. 5. Jan Jirout.

i nynější ministr zdravotnictví Leoš Heger. Dnes jsme si zvykli jako na samozřejmost, že se hlava strčí do tunelu a vypadne diagnóza. Mladí dnes už nevědí, co to bylo PEG – pneumoenceleografie, kdysi nejčastější grafická diagnostická metoda v neurologii. V roce 1975, zcela krátce poté, co se u nás rozběhlo CT a kdy jsme v několika prvních případech nález ještě ověřovali angiografií, se konal v Praze na Vinohradech seminář na téma, je-li u supratentoriálních lézí výhodnější provést PEG, nebo AG. Přihlásil jsem se tehdy s diskusním příspěvkem, že tento problém v důsledku CT vlastně odpadne. Nebylo mi dovoleno přispěvek ani dopovědět a o přestávce se mě kdosi ptal, kolik jsem za to od firmy dostal (bohužel nebo snad dobře, že nic).

Z Hennerovy školy vzešla řada dalších velkých postav, s nimiž jsme měli aspoň částečný kontakt, ať už to byl Ivan Lesný (obr. 4), syn slavného otce-indologa. Věnoval se zvláště dětské neurologii a také úrazům; dále profesor Oldřich Starý, který se stal děkanem LF a pak i rektorem Univerzity Karlovy; dále vedoucí neurologie



Obr. 6. Vladimír Rozsival.

v Ústavu pro doškolení lékařů prof. Zdeněk Macek. Občas naši kliniku navštěvoval prof. Karel Mathon, vedoucí neurologie v Motole, a také při pobytech na VLA náčelník vojenské neurologie v Terezíně dr. Pleskot. V roce 1954 jsem při svém vojenském cvičení v Karlových Varech měl příležitost se seznámit s doc. Františkem Švehlou. Tehdy tam zaváděli karotické angiografie – ovšem přímým vpichem na krku. Působil tam také dr. Chudárek, který se později stal primářem v Mladé Boleslavi.

Z Hennerovy kliniky vyšel i Evžen Ponča, znamenitý neurolog a velmi oblíbený primář oddělení v Ústí nad Labem. Od něj se k nám dostal Vladimír Rozsival (1921–1991) (obr. 6), člověk nesmírně laskavý, který byl pro kliniku obrovským přínosem a stal se sloupem naší kliniky. Zasloužil se o výstavbu nové budovy, byl zástupcem pro léčebnou a preventivní péči a vedle neurologie a grafické diagnostiky se zabýval i stereotaxí.

Od Piřhy z Plzně k nám přišel Hradečák Zdeněk Mašín, který se pak po léta svědomitě staral o naši ambulanci.

Z Plzně k nám přišel také Alfréd Fantiš, neurolog a výborný neurohistolog, který se však u nás nakazil neurochirurgií a jako neurochirurg odešel nejdříve do Prahy k prof. Pavrovskému, pak do severní Afriky a posléze do Bad Pyrmond v Německé spolkové republice. Velmi hojně kontakty jsme mívali s primářem Alojsem Masákem, vždy elegantním a velmi pečlivým, který z Prahy přešel na primariát do Pardubic. Po něm v Pardubicích jako primářka působila Radovana Pithartová, Hradečanka, rodná sestra houslového virtuóza Václava Snítla.

Přínosem pro naši kliniku v době VLA byl dr. Jan Orság, který u nás strávil část své základní vojenské služby. Později získal primariát na Kladně. Se Svatoplukem Kášem jsme měli kontakty odborné i literární, jako s Alarichem a také s Robertem Vítem, který byl primářem v Rumburku. Absolvoval druhou cestu s Hanzelkou a Zikmundem. A hlásím se k osobnímu přátelství s prim. Ladislavem Loubalem z Moravské Třebové, který byl velkým znalcem a sběratelem grafiky. Byl původem Brňák a víc tedy tíhl k Brnu. Velmi čilé kontakty jsme měli vždy nejen se slovenskými neurochirurgy, ale zvláště s neurology, z nichž uvádíme aspoň prof. Drábka z Martina, s nímž jsme řešili problematiku spasticity, a řadou neurologů ze severního, středního, východního Slovenska i z Bratislavy. Naše klientela ze Slovenska byla již před zavedením endovaskulární léčby velmi bohatá.

Jistě jsme na někoho zapomněli. Možná něco uvedli nesprávně, nedůsledně jsme označovali tituly. Promiňte. Záměrně opomíjíme současné vazby s neurology, abychom nevyvolávali z auditoria, a vynechali jsme neurochirurgy. Domníváme se, že stálo za to vybavit si aspoň stručné vzpomínky na osoby, které si zasloužily, aby se i po létech o nich vědělo.